

02
07 | glimt

Gjengroing – problemer, men også nye muligheter

Av Bernt-Håvard Øyen & Simen Gjølshø

Over hele landet kan vi observere at tidligere dyrket mark og åpne områder langsomt, men sikkert dekkes av busker og trær. Endringstakten synes å være størst i kyst- og fjordlandskapene på Vestlandet og i Nord-Norge samt i kystsonen på Sørlandet. Men også fjellstrøk med tidligere sæterdrift, ravineområder på Østlandet og i Trøndelag samt innlandsbygdene, gjennomgår vegetasjonsendringer. Denne endringen skjer hovedsakelig som en følge av redusert husdyrbeiting. Forandringer i landskapene kan bety tap av kultur- og naturverdier, men det kan også gi rom for ny og spennende bruk og næringsaktivitet.

Selv om det totale arealet med dyrka mark i Norge har vist liten endring de siste 100 år, viser undersøkelser at det lokalt foregår betydelige endringer i kulturmarkstypene. For eksempel er det en endring i hvilke arealer som fulldyrkes, og i forekomster av åkerholmer og kantsoner. Med økende grad av urbanisering, globalisering av handelen, nedlegging av gardsbruk og redusert beitepress i utmarka, er det stor sannsynlighet for at utviklingen mot et større skogareal vil fortsette. Ved Skog og landskap blir arealkvalitetene fulgt på nært hold både i overvåkingsprogrammet 3Q (Tilstands- overvåking og resultatkontroll i jordbrukets kulturlandskap) og gjennom Landskogtakseringens aktiviteter.

Utviklingen i Hordaland fylke kan illustrere utviklingen i kyst- og fjordstrøkene. Oversikter viser at det produktive skogarealet har økt fra ca 1,2 millioner dekar rundt 1930 til ca. 3 millioner dekar i dag. Gjengroingen skjer både ved at skogkledde områder får tettere skog og ved at områder som tidligere var åpne eller halvåpne gror

igjen. Foreløpig er det begrensede arealer med dyrka mark som har blitt til skog – mesteparten av endringene skjer ved at hagemarker, lynghei, stølsvoller og tidligere slåttemark gradvis dekkes med trær.

På mange måter kan vi si det har skjedd en endring fra et aktivt og noen steder til

1994 og 2004. Heimdalen, Hemsedal kommune, Buskerud. Selv om beiteaktiviteten i mange seterfjell har gått kraftig tilbake, er det ikke bare mangel på husdyr som gjør at gamle seterlandskap gror igjen. Tidligere seterdrift hadde et stort behov for både gjerdematerialer og ved til oppvarming og koking. Omfattende hogst var altså det som gjerne først åpnet seterlandskapet, mens husdyrbeitet mer bidro til å holde nytt lauvoppslag nede. Når både vedhogst og husdyrbeite opphører vil oppvoksende lauvskog raskt lukke igjen den gamle setervollen.

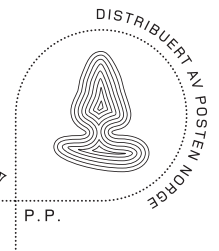
Foto: Oskar Puschmann, Skog og landskap

RETURADRESSE:

Skog og landskap,
Postboks 115,
1431 Ås

B

NORGE

P.P.

www.skogoglandskap.no, tlf: 64 94 80 00, Redaktør: Camilla Baumann, Produksjon: Svein Grønvold, Grønvolds Bildebyrå, Trykk: Follotrykk AS 2007, Opplag 3500

dels overutnyttet produksjonslandskap i tiden før annen verdenskrig, og til ekstensivt utnyttede gjengroingslandskap - slik de i dag fremstår. Endringene som foregår kan også ses på som et speilbilde av nasjonens kulturelle prioriteringer. Skogen på gjengroingsarealene betegnes gjerne som skrapskog, ukrutt eller mindreverdig beite. Landskapsendringene bekymrer mange, men kan også gi distriktene nye muligheter.

Gjennom Kyotoavtalen er Norge forpliktet til å redusere utslippene av CO₂. Gjengroingsarealene binder en god del karbon og kompenserer direkte for våre CO₂-utslipp. Bioenergi fra disse arealene kan i tillegg erstatte fossilt brensel. Ved Skog og landskap ser vi på mulighetene for en bærekraftig utnyttelse av gjengroingsarealene og spørsmålet om et regningssvarende uttak av bioenergi står sentralt. Bruk av flertreaggregater for uttak av biomasse er aktuelt i denne sammenhengen. Studier gjennomført i Aust-Agder viser at driftskostnadene for småvirke på de beste arealene er ned mot 13 øre pr. kWh + MVA levert ved et varmeanlegg. I en nylig gjennomført undersøkelse av typisk gjengroingsskog (38 år gammel) i Hordaland var gjennomsnittlig høstbar biomasse på ca. 7 tonn per dekar. Dette representerer et energipotensial tilsvarende 17 000 kWh – nær strømforbruket for en gjennomsnittsfamilie per år. Utfordringene i forhold til energileveranser kan være knyttet til skogtilstand og driftssystemene, men ofte ser vi at det er andre flaskehalser, bl.a. problemer i forhold til tørking/lagring av brenselvirke, lange transportavstander, liten råstoff-fleksibilitet i anleggene, og mangelfullt utbygd fjernvarmenett som slår ut.

Ved Skog og landskap ønsker vi fremover både å studere nærmere ulike rammevilkår som påvirker lønnsomheten i utnyttelsen av bioenergi, og i hvilken grad landskapskvalitetene kan ivaretas gjennom høsting og utnyttelse.

Kontakt forfatterne:

bernt-havard.oyen@skogoglandskap.no

simen.gjolsjo@skogoglandskap.no

Utkjøring av heltrevirke i Bjelland.

Foto Leif Kjøstelsen, Skog og landskap

Her var det åpent heilandskap for hundre år siden.

Foto: John Y. Larsson, Skog og landskap